

Na konci prvního pololetí roku 1916 se západní Evropa začala zajímat o česko-slovenskou touhu po samostatnosti, což Rusko přimělo k rozhodnutí převzít naše revoluční hnutí i jeho vedení pod svůj vliv. V červnu 1916 přijel do Ruska poslanec Říšské rady (což byl zákonodárny orgán Rakouského císařství) Josef Dürich jako zástupce Československé národní rady v Rusku, jež podléhala dozoru ruské vlády a nechala se jí financovat. Společně s Milanem Rastislavem Štefánikem zde vyjednávali o možnosti zřízení československých legií. Při jednáních znovu došlo k názorovým rozdílům, když Bohumil Čermák jako předseda Svazu československých spolků na Rusi a další činitelé se proti tomuto zasahování ruských vládních činitelů bránili a neohroženě prosazovali politickou jednotu a finanční nezávislost česko-slovenského hnutí v Rusku. Tento názor zastával i M. R. Štefánik. Dürich sám však prosazoval obnovení Českého království s ruskou podporou a vyvíjel snahy o ustavení separátního, procarského centra československého exilu. Kvůli tomu ale došlo k roztržce, na jejímž základě byl Štefánikem zbaven funkce i členství v Československé národní radě.

6. 4. ☐☐

Německý Říšský sněm schválil rezoluci o neomezené ponorkové válce.

17. 4. ☐

Česko-slovácký střelecký pluk se navýšením stavu změnil na Československou střeleckou brigádu o dvou plucích.

Ruská vojska obsadila turecký přístav Trapezunt (dnešní Trabzon) cca 200 km v tureckém vnitrozemí od dnešních arménských hranic. V této době byla však západní Arménie již od 17. století pod nadvládou Turecka. Armény žijící v Tureckem spravované západní Arménii postihl těžký osud. V letech 1890–1922 byli systematicky vyvražďováni. V závěru 19. století nastaly tzv. arménské řeže, při genocidě v době 1. světové války pak přišlo o život dalších zhruba 1,5 miliónu lidí.

18. 4.

Prezident doposud neutrálních Spojených států Woodrow Wilson pohrozil Německu přerušením diplomatických styků, pokud nadále povede neomezenou ponorkovou válku. Důvodem byl fakt, že na torpédovaných obchodních a osobních lodích států Dohody umíralo stále více amerických občanů. Německá vláda ustoupila americkému ultimátu a 4. května se zavázala nepotápět obchodní lodě bez předchozího varování a záchrany cestujících. Později tento závazek Němci vylepší ještě o prohledání lodě a zabavení nákladu.

20. 4.

Do Marseille dorazil první kontingent z 10 000 ruských vojáků, kteří měli Francii pomoci v bojích na západní frontě.

24. 4.

V Dublinu vypuklo tzv. Velikonoční povstání za nezávislost Irska na Anglii. Povstání mělo být dodávkami zbraní podporováno Německem, které se tímto způsobem snažilo otevřít další frontu proti Velké Británii. Loď se zbraněmi byla však Angličany objevena, a tak ji německá posádka raději potopila, aby zbraně nepadly do anglických rukou. Na 2 000 povstalců bojovalo proti 20 000 anglických vojáků, kteří ostřelovali Dublin z děl. Bilance: 150 padlých Angličanů, 60 povstalců, 300 civilních obyvatel a dalších 2 000 zraněných civilistů. Do konce měsíce bylo povstání potlačeno a jeho vůdcové, díky vyhlášenému stannému právu, zastřeleni. Díky hysterii a panice anglických úřadů bylo následně perzekvováno mnohem více Irů, než kolik se jich povstání účastnilo.

Velitel štábu admirality Německé říšské armády velkoadmirál Henning von Holtzendorff vydal rozkaz, podle něhož bude ponorková válka vedena podle tzv. Kořistního řádu. Obchodní lodi tak měly být ponorkou varovány, prohledány a v případě jejich potopení měla být umožněna záchrana cestujících. Jelikož také Německu docházely zdroje i potraviny, byla zřejmě kořist ze zajatých lodí vítaným přínosem. I přes toto „zmírnění“ totální ponorkové války slíbil velkoadmirál Henning císaři, že ochromí zásobování Velké Británie do té míry, že do půl roku Angličané kapitulují.

29. 4.

Po sérii bitev a dlouhodobém obležení Kút al Amary (na území dnešního Iráku), které započaly již koncem roku 1915, kapituloval britský expediční sbor pod velením generálmajora sira Charlese Townshenda. Spojeným armádám Německa a Turecka se tak podařilo vytěsnit Brity z Mezopotámie. Poslední baštou bylo právě strategicky dobře položené město v ohybu řeky Tigris Kút al Amara. Angličané a Indové zde ztratili v bojích a na následky tropických nemocí více než 25 000 mužů, zbývajících cca 10 000 vyhladovělých a nemocných vojáků padlo do zajetí. Transport do zajateckých táborů nepřežily dvě třetiny z nich. Ranění byli často týráni a homosexuálně znásilňováni.

2. 5.

Po osmi dnech jednání skončil v Kyjevě II. sjezd Česko-slovenských spolků na Rusi. Sjezd měl zásadní význam pro zformování Československé střelecké brigády, což prosadila tzv. Kyjevská skupina, která na sjezdu získala většinu pro tento návrh.

5. 5.

Po nárazu na minu v Severním moři se potopil britský obrněný křižník Hampshire. Mezi oběťmi byl i britský ministr války lord Horatio Herbert hrabě Kitchener, který je známý úspěšným nábořem dobrovolníků z roku 1914 do tzv. Nové armády prostřednictvím plakátů se svým portrétem a adresným heslem „Tvoje země Tě potřebuje“.

Arabský emír Fajsal vyhlásil v Mekce nezávislost Arabů na Osmanské říši. Tato proklamace iniciovala protiturecké povstání, v jehož pozadí stál anglický archeolog (a také agent britské tajné služby) Thomas Edward Lawrence, známý pod jménem Lawrence z Arábie

18. 5.

Z 1. až 4. roty Čs. střeleckého pluku vznikl 1. střelecký pluk Mistra Jana Husí. Od vzniku až do léta 1917 byl rozdělen na roty v rámci ruských divizí k výzvědné službě. Čeští průzkumníci byli považováni za elitu. V době ústupu ruské armády vykonávali i nepopulární činnost – zadržovali dezertující ruské vojáky a vraceli je na frontu. Počátkem roku bylo v ruských zajateckých táborech více než 200 tisíc Čechů. Zajatci byli nejdříve umisťováni do sběrného tábora v Darnici u Kyjeva a odtud dislokováni do zajateckých (pracovních) táborů po celé říši. Těžká práce, například stavba Murmaňské železnice, krutá ruská zima, úmorná letní vedra, hlad a epidemie nemocí z nedostatečné hygieny s naprostou absencí lékařské pomoci zapříčinily smrt tisíce zajatců. Vstup do československého vojska se zdál být vysvobozením pro mnohé z nich. Ruské velení však nehodlalo navyšovat české stavy. Určitým řešením se zdál nábor dobrovolníků slovanských národností do Srbské divize. Z rozhodnutí srbské vlády byla I. srbska dobrovoljačka divizna na ruském území tvořena již od února. Svazu československých spolků na Rusi se tento nábor nelíbil. Srbové nabízeli vznik II. srbsko-české divize, jejíž základ by tvořila Čs. brigáda. Svaz čs. spolků to však odmítl. I přes jeho odpor a výzvy však docházelo ke stále častějšímu vstupování Čechů do srbských divizí. U oděského doplňovacího praporu tak vznikla česká rota. Lákadlem pro vstup do srbských divizí byl také slib zachování hodností z rakousko-uherské armády.

Srbové přijímali do své armády každou pomocnou ruku. Pověstným srbským vojákem byla Angličanka – vrchní seržantka Flora Sandersová. Byla to jediná Britka, která regulérně sloužila jako voják v 1. světové válce. Původně se hlásila do zdravotnických sborů Sv. Jana, ale administrativní chybou byla zařazena do regulérní srbské armády. Sloužila v Srbském červeném kříži a pracovala v ambulanci druhého pěšího pluku. Se srbskou armádou prožila i strasti ústupu do Albánie.

22. 5.

Začala dvoutýdenní bitva mezi Němci a Francouzi o pevnost Douaumont, která byla od února v držení Němců, kteří ji získali takřka bez výstřelu. Generál Robert Nivelle dělostřeleckou

přípravou ze 300 děl pevnost takřka zničil. I přesto se Němci ve zbytcích pevnosti ještě dva dny houževnatě bránili až do příchodu posil.

24. 5.

Do pevnosti Douaumont dorazily bavorské posily s těžkým minometem. Jeho prvních deset střel roztrhalo na kusy již Francouzi obsazené věže. Na základě tohoto zvratu byla francouzská divize z útoku stažena a pevnost Douaumont i nadále zůstala v rukou Němců.

8. 6.

Německá vojska dobyla další z pevností verdunského pevnostního systému – pevnost Vaux sousedící s pevností Douaumont. Velitel pevnosti major Sylvain Eugène Raynal se zbytkem svých vojáků byl zajat.

4. 6.

Započalo jedno z nejúspěšnějších vojenských vystoupení ruské armády na východní frontě – Brusilovova ofenzíva. Byla plánována v období, kdy Němci úspěšně postupovali u Verdunu. Tehdy rozhodlo Vrchní velení ruských vojenských sil pomoci spojencům zahájením východní ofenzívy, a tak na sebe připoutat část německé armády. O dvacet dní později započala druhá „odlehčovací“ ofenzíva britských vojsk na Sommě.

Operace způsobila největší porážku centrálním mocnostem od vypuknutí války. Rakouská a německá vojska byla nucena ustoupit o 60 a místy až 120 km. Od 4. června do 31. srpna ztratila celkem 614 000 mužů, z toho bylo 327 000 padlých a nezvěstných. Kupříkladu jen 12. 6. padlo na Volyni do ruského zajetí 200 000 rakouských vojáků. Zásadním způsobem tak ofenzíva odlehčila italské frontě, zabránila odsunu německých jednotek k Verdunu a později i

na Sommu, ovlivnila rozhodnutí Rumunska připojit se k dohodovým státům, ochromila všechna rozhodnutí centrálních mocností, která se týkala mimoruských bojišť, protože na sebe po dlouhou dobu vážala značné rakouské a německé síly.

Za Brusilovovy ofenzívy však díky špatné výzbroji a výstroji padlo na 1 400 000 ruských vojáků, což podstatnou měrou přispělo k mohutné aktivizaci revolučních sil v ruské armádě.

Jako jeden z mála ruských generálů měl Alexej Alexejevič Brusilov velmi vstřícný vztah k řadovým vojákům. Ve svých Pamětech popsal, jakými utrpeními musel voják carské armády projít: *„Začali jsme si také stěžovat na nedostatek oděvů, obuvi a výstroje a nakonec začala být nedostatečná i strava. Byli jsme nuceni svou technickou zaostalost v nástrojích nahrazovat zbytečnou krví, kterou jsme hojně zalévali bojiště, nemaje jiných prostředků boje. Armády, které v roce 1916 projevily zázraky statečnosti a neomezené oddanosti Rusku, spatřily jako výsledek svých bojů žalostný konec, který přičítaly nerozhodnosti a neschopnosti nejvyššího velení. Temné jitření všech myslí v zázemí mimoděk se odráželo na frontě a lze říci, že v únoru 1917 celá armáda byla připravená k revoluci, na jedné frontě více, na druhé méně. Hesla vydaná později bolševiky „za dělnicko-rolnickou vládu“ a „ pryč s kapitalistickými měšťáky“ byla lidu zcela srozumitelná a přijatelná. Spravedlivě znovu řeknu, že dosud nedovedu pochopit kadetů, menševiků a eserů, kteří vzájemně se požírali, zápasili o vládu a horlivě bořili základy, na kterých, jak se domnívali, pevně seděli. Ať to bylo jakkoli, konali jsme dál svou těžkou práci.“*

Petr Říha, foto archiv autora

{phocagallery view=category|categoryid=75|limitstart=0|limitcount=0}